

ДИРЕКТ-КОСТИНГ ӘДІСІ БАСҚАРУШЫЛЫҚ ШЕШІМ ҚАБЫЛДАУДЫҢ НЕГІЗІ

Директ-костинг шығындарды есепке алу әдістерінің бірі болып табылады. Бұл жүйе шығындардың барлық түрлері бойынша талдауды, ұйым қызметінің қаржылық нәтижелерін жеткізушілерді қамтиды.

Жүйе XX ғасырдың екінші жартысында дами бастады. Өндірістің өсуімен және қарқынның өсуімен бәсекеге қабілеттілікті арттыру және нарықтағы позицияларды нығайту мақсатында шығындарды азайту мәселесі туындады. "Директ-костинг" деп аталатын шығындарды есептеудің жаңа жүйесін 1936 жылы американдық Д.Харрис енгізген.

Директ-костинг жүйесінің ерекшелігі - шығындар жоспарланады және ауыспалы шығындар бөлігінде ескеріледі, бұл әдістің мәні шығындарды екі түрге бөлу болып табылады: тұрақты және айнымалы. Тұрақты шығындар жеке шотта жиналады, бұл ретте олардың мерзімділігі қаржылық нәтижелер шотына есептен шығарылады. Бұл шығыстар болашақ кезеңдер есебінен пайданы азайтуға жатқызылады. Шығындарды тұрақты және айнымалыларға бөлу сізге қажетті ақпаратты жинауға мүмкіндік береді, ол басқару шешімдерінде пайдалы болуы мүмкін.

Айнымалы шығындар (variable cost, VC) - құны өндіріс көлеміне байланысты болатын шығындар.

Тұрақты шығындар (fixed cost, FC) - шығару көлемінің шамасына тәуелді емес шығындар болып табылатын, жалпы шығындарды құрайтын ауыспалы шығындарға қарсы болатын шығынсыздық нүктесінің моделінің элементі.

Айнымалы шығындар өнімнің бір немесе басқа түріне тікелей қатысты, ал тұрақты шығындар бірден қаржылық нәтижеге қатысты болады.

Директ-костинг жүйесінің мәні тікелей шығындар дайын өнімнің түрлері бойынша жалпыланады, айнымалы шығындар жеке шотта жиналады және олар пайда болған есепті кезеңнің жалпы қаржылық нәтижелеріне жатқызылады. Егер әр өнім үшін кіріс сомасынан айнымалы шығындар шегерілсе, біз өнімнің осы түріне пайда табамыз. Барлық өнімдерге пайда қосып, біз белгіленген шығындардың жалпы сомасын жабатын пайданың жалпы мөлшерін аламыз.

Өндірілген және сатылған өнімнің өндірістік өзіндік құны өндірістің техникалық процесі мен ұйымдастырылуына тікелей тәуелді болатын айнымалы өндірістік шығындардан ғана есепке алынады және жоспарланады.

Айнымалы шығындар бойынша есепті кезеңнің басындағы және аяғындағы қоймалардағы дайын өнімнің қалдықтары, сондай-ақ аяқталмаған өндіріс бағаланады. Тұрақты шығындар өнімнің өзіндік құнын есепке қоспайды, жеке шотта жиналады және есепті кезеңнің соңында өнім түрлері бойынша бөлусіз олар жүргізілген кезең ішінде пайданы азайтуға есептен шығарылады.

Алайда, шығындарды дәл бөлу әдісін әзірлеудің қиындығы-бір жағдайда айнымалы шығындар екінші жағдайда тұрақты болуы мүмкін. Тұрақты және айнымалы шығындардың бөлінуі шығындар нәтижелерін қате пайдаланудың алдын алу үшін ескерілуі қажет бірқатар болжамдарға негізделеді. Тұрақты шығындарға келетін болсақ, бұл шығындарды бөлуден бас тарту шартты негіздерді немесе бөлу коэффициенттерін пайдаланудан аулақ болатындығын атап өткен жөн, олар міндетті түрде субъективтілік элементін қамтиды және тұтастай алғанда кәсіпорынның жеке бөлімшелері немесе өнімдері бойынша кірістер мен шығыстардың арақатынасының нақты көрінісін бұрмалауға әкелуі мүмкін. Бұл бұрмалау, өз кезегінде, бөлімшелердің тиімділігін немесе өнімнің рентабельділігін бағалауда және басқарушылық шешімдер қабылдауда қателіктерге әкелуі мүмкін. Әдетте, өнеркәсіптік кәсіпорындарда тұрақты және ауыспалы өндірістік шығындарды жіктеу туралы бірыңғай ереже жоқ.

Аналитикалық есептеулерді қамтамасыз ету үшін өнімнің түрлері мен тұтастай кәсіпорын бойынша шекті кірісті есептей отырып, айнымалы және тұрақты шығыстардың жеке есебін жүргізу қажет.

Директ-костингтің өзіндік құнын есепке алу жүйесі бірнеше элементтерден тұрады:

- Шығындар түрлері бойынша есепке алу.
- Шығындар туындаған орындар бойынша есепке алу.
- Шығындарды тасушылар бойынша есепке алу (бұйым бірлігінің өзіндік құнын калькуляциялау).
- Шығындарды тасымалдаушылар бойынша нәтижелерді есепке алу.
- Кезең ішіндегі нәтижелерді есепке алу.

Барлық осы элементтер шығындар мен нәтижелерді есепке алуды ұйымдастырудың кез-келген түрінде болады, яғни толық және ауыспалы шығындарды есепке алғанда. Кейбір элементтер шығындарды өзіндік құнға қосудың толықтығы дәрежесіне байланысты ерекшеленеді, бірақ өзгеріссіз қалатындар да бар.

Қазақстандық мамандардың директ-костинг тақырыбына екі көзқарасы бар. Кейбіреулер тұрғысынан бұл шығындарды есепке алу әдісі. Басқалары оны есептеу әдісі деп санайды. Сонымен қатар, директ-костингті басқарушылық есеп жүйесі ретінде анықтауға болады, өйткені бұл жүйе нақты бухгалтерлік есеп пен есептеулерден басқа, яғни шығындар туралы мәліметтерді алу процедураларынан басқа, шешім қабылдау, жоспарлау және бақылау үшін осы деректерді пайдалануды да қамтиды.

Әдебиеттер

1. Хорнгрен Ч. Т., Фостер Дж. Бухгалтерлік есеп: басқару аспектісі / ағылшын тілінен аударылған. ; Я. В. Соколова. М.: Қаржы және статистика, 2004.
2. Волкова О. Н. Басқару есебі. - М.: Даңғыл, 2008.

3. Ермакова Н.А. "директ-костинг" жүйесінде есеп ұйымдастыру // заманауи бухгалтерлік есеп. – 2008.

4. Карпова Т.П. басқару есебінің негіздері. -М.: ИНФР

Мейрамова К., Саятова Н., 2 курс (КарУ им. академика Е.А. Букетова)
Научный руководитель – доцент Асанова М.К.

БЮРОКРАТИЯ КАК ПРОБЛЕМА ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ

Аннотация. Антибюрократические настроения существуют давно, но проблемы бюрократии не решены. Предпринимались попытки реформировать государственную службу путем введения новых правил работы с персоналом. Помимо эффективности, другой основной проблемой бюрократии в развитии экономики является отсутствие подотчетности. В данной статье описывается бюрократия как проблема экономического развития.

Ключевые слова: экономика, бюрократия, развитие, политика, проблематика.

Примерно в начале XX века Макс Вебер провел глубокий анализ взаимодействия общества и экономики. Он утверждал, что факт бюрократической организации не говорит однозначно о конкретном направлении ее экономических эффектов, но бюрократия может быть структурирована для экономического роста. М.Л. Альпидовская считает, что бюрократия действует в корыстных интересах, способствуя росту коррупции и максимизации бюджета министерств [1].

Ключом к пониманию бюрократических проблем эффективности и подотчетности является относительная политическая автономия госслужбы. В отличие от адхократии, бюрократия представлена стандартизированной процедурой, диктующей выполнение процессов внутри органа, формальным разделением полномочий и иерархией.

В отличие от коррупции, относительно влияния бюрократии на экономический рост нет единого мнения. Ни Маркс, ни Вебер не пришли к конкретному выводу о ее влиянии. Например, В.В. Вольчик ссылается на то, что влияние бюрократии на экономическое развитие двояко. Отрицательный эффект проистекает из налогообложения доходов от частных инвестиций, а положительный - из выгод от дополнительных вложений, таких как развитие инфраструктур [2]. Согласно экономической теории, бюрократия - это издержки общества, которые можно принять в той мере, в какой она делает возможным социальный порядок. Обычно, когда экономический рост снижается, главной целью является ограничение этих издержек. В.Ф. Анурин показал на примере налоговых чиновников, как их поведение в поисках ренты приводит к потере государственных доходов и тем самым к снижению экономического роста [3].

Для эффективного экономического роста и решения проблем бюрократии необходимо решить ряд факторов. Первый из них - меритократический подбор персонала. Чем более интеллектуальны сотрудники, тем больше вероятность